

הלכות הנהגת אדם בפני סימן ב ג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יא]

אָבֵל כָּבֵד קֵתֵב הַטּוֹי לְקַמֵּן בְּסִימָן ח דְּבִמְנוּנָא אֶסוּר גְּמוּר מְדִינָא לְהִיּוֹת בְּגִלְיֵי הָרֵאשׁ, וְאֶפְלוּ יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, עֵינַי שֶׁם הַטַּעַם⁽²⁰⁾.

(20) ומה שכתב השו"ע לקמן (סי' צא ס"ג), שיש אומרים שאסור להזכיר את השם או להיכנס לבית הכנסת בגילוי ראש, כבר הקשה הביה"ל שם (ד"ה ויש אומרים) שכאן משמע שאסור אף בלא הזכרת השם וגם כשאינו בבית הכנסת. וכתב שם לתרץ בשם הבאר היטב (שם ס"ק ג), שכאן אינו חייב גמור אלא מידת חסידות בלבד, ואילו גבי הזכרת השם או בבית הכנסת, הרי זה חייב גמור מדינא.

ובשם הפמ"ג כתב לתרץ, שכאן מדובר דוקא בהולך ארבע אמות, ואילו גבי הזכרת השם או בית הכנסת, אסור אף בפחות מארבע אמות. והביא מה שכתב כאן בשם הטי"ז, לאסור בזמנינו מדינא גם בפחות מארבע אמות.

[משנ"ב ס"ק יב]

יָדַע עוֹד, דְּלַעֲנֵן גְּלוּי הָרֵאשׁ דִּי בְּכֹסְפֵי הֵיךְ עַל הָרֵאשׁ⁽²¹⁾.

(21) ולגבי הוצאת אוכרה מפיו כשראשו מגולה, כתב השו"ע לקמן (סי' צא ס"ד) שאם אחר מניח עליו את ידו נחשב ככסוי. ומדברים אלו הוכיח בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' א) שאין צריך כסוי על רוב הראש, שהרי הרי אינה מכסה אלא מקצת הראש. אמנם בשו"ת האלף לך שלמה (ח"א או"ח סי' ג) כתב שכשראשו מגולה לגמרי אסור מעיקר הדין ללכת אפילו פחות מארבע אמות, וכשמכסה מקצת הראש מותר על פי דין ללכת פחות מארבע אמות (ורק ארבע אמות אסור) וממדת חסידות יש להיזהר מללכת אפילו פחות מארבע אמות. ודעת החזון איש (אעלה בתמר דינים והלכות או"ח) שיש לכסות את רוב הראש. וביאר הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' עה) שהחזון איש הורה שצריכה הכיפה לכסות את רוב השערות. ואת הראיה מכך שכתב השו"ע שמועיל לשים ידו על ראשו דחה הגר"ח קניבסקי (שם עמ' עו), שאפשר לפרש שהניח שתי ידיים או בראש קטן שיד אחת מכסה את רובו.

[משנ"ב ס"ק יג]

וְכָל-שֶׁפָּן שֶׁאֶסוּר לְבָרֵךְ וְהוּא הֵרִין לְלַמֵּד בְּגִלְיֵי הָרֵאשׁ⁽²²⁾, וְלֹא מְהֵינִי בְּזֶה כְּסוּי הֵיךְ, הֵיךְ וְרֵאשׁ חַד גּוֹפֵא אֲנָנוּ⁽²³⁾.

(22) וגם השומע ברכה מאחר והתכוון לצאת בה, כתבו הב"ח (סי' קפג) והפמ"ג (שם משב"ז ס"ק ג) שאסור לו להיות בגילוי הראש, משום ש'שומע כעונה'.

ומי ששגג והתפלל בראש מגולה, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ב ס"ט) שאינו צריך לחזור ולהתפלל, מאידך, בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' מ אות יד) כתב שחוזר ומתפלל, כיון שעכו"ם בבית תיפלתם מקפידים להתפלל דוקא בראש מגולה, ולכן התפילה בראש מגולה נחשבת כתועבה, וסיים שצ"ע לדינא.

ולברך בברכת 'שלוש' (שהוא אחד משמותיו של הקב"ה) לאדם שראשו מגולה, שהדרך היא שהוא משיב לו שלום, כתב בשו"ת אגרות משה (שם אות כד) שאף שרוב האנשים אין כוונתם לשמו של הקב"ה, מ"מ כיון שהדבר נוגע לכבוד שמים ראוי להחמיר בזה, מלבד באופן שיש לחוש לקפידא, אלא שיוכל לשאלו בלשון 'מה נשמע אצלך' וכיוצא בזה שבכך לא יקפיד. והשדי חמד (כללים מערכת האליף אות שיג) היקל בזה במקום צורך גדול. מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה שם דבר הלכה אות כו) שאפשר להקל בזה, כיון שאין מכוונים לשם שמים אלא רק לנימוס בעלמא.

ולהזכיר כינוי של הקב"ה בלועזית כשהוא בראש מגולה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם ח"ב סי' כה) שאין להחמיר בכך כשאי אפשר באופן אחר. מאידך, הפתח הדביר (סי' צא ס"ק א) כתב שאסור.

(23) וכיסוי הראש על ידי ידו של אדם אחר, כתב השו"ע לקמן (סי' צא

ס"ד) שמשמע שנחשב לכיסוי.

[משנ"ב ס"ק יג]

כְּדִי שְׂיִהְיֶה אַחֲרֵי-כֵן גּוֹפּוֹ נְקִי⁽²⁴⁾ בַּשַּׁעַת קִבְּלַת מַלְכוּת שְׁמִים בְּקִרְיַאת שְׁמַע וְתַפְלָה⁽²⁵⁾ וכו', וְחִלְלִיחָ לְאַחַר שׁוֹב עֲבוּר זֶה זְמַן קִרְיַאת שְׁמַע אוֹ אֶפְלוּ בְּקִבְּלָהּ בְּצַבּוּר⁽²⁶⁾.

(24) וכדי שיהיה גופו נקי בשעת התפילה, כתב לעיל (סי' א ס"ק ט) שיהיה זהיר מאד לקום שעה או לפחות חצי שעה קודם קריאת השמעה לבית הכנסת, כדי שיוכל להכין עצמו לתפילה בציבור ובנקיזות.

(25) ובטעם הדבר שצריך שיהיה גופו נקי בשעת התפילה ואם אינו נקי אסור לו להתפלל (כמבואר בשו"ע לקמן סי' צב ס"א), כתב המשנ"ב שם (ס"ק א) שנלמד הדבר מהפסוק 'הכון לקראת אלהיך ישראל' וכתוב 'שמר רגלך כאשר תלך אל בית האלהים', וביארו חז"ל (ברכות כג, א) 'אמר הקדוש ברוך הוא שמור נקיבך בשעה שאתה עומד בתפלה לפני'.

(26) אמנם אם מרגיש שצריך קצת לנקיבו, כתב לקמן (סי' צב ס"ק ה) שאף על פי שיוכל לעצור את עצמו יותר משיעור פרסה, מ"מ ינקה את עצמו אף שעל ידי זה יפסיד תפילה בציבור. אבל אם על ידי שינקה את עצמו יעבור זמן תפילה, לא ינקה את עצמו, כיון שיועע שיוכל לעצור את עצמו בשיעור של שעה וחומש.

[משנ"ב ס"ק יד]

אֶמְרוּ תְּכַמְיֵנוּ יְיָ, שְׂיִמְכֹר אָדָם כָּל מֵה שְׂיֵשׁ לוֹ וְיִקַּח מִנְעָלָיִם לְרַגְלָיו⁽²⁷⁾.

(27) ובטעם הדבר כתב לקמן (סי' שא ס"ק טב), שהוא משום מידת צניעות, ודלא כמהרש"א (שבת קכט, א) שכתב שהוא משום צינה. וברשיי (שבת שם) כתב, שהטעם הוא משום שאין לך ביוזי גדול מהמהלך יחף בשוק.

[משנ"ב ס"ק יה]

וּבְמִקוּמוֹת הַעֲרֵב שְׂדֵרְכָן לִילָךְ יַחַף, שְׂרַי⁽²⁸⁾.

(28) ובארץ ישראל, דעת הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' ג) שהמנהג להקל (במקום הצורך), ובמקומות הקרים יש להיזהר.

ולענין שבת, הביא לקמן (סי' שא ס"ק ב) את דעת הדרכי משה, שיש ללבוש מנעלים כדי לזכור שהוא שבת. עוד כתב שם בשם הבי"ח, שיש בזה גם משום עונג שבת.

סימן ג

הנהגת בית הכסא

[משנ"ב ס"ק א]

כִּי אֵין אָנוּ מְתַקְּיֵן לְיִרְאֵי שְׁמִים שְׂמֶלְאָכִים מְלִינֵן אוֹתָנוּ⁽¹⁾.

(1) ובליל שבת כשיוצא מבית הכנסת לביתו, כתב לקמן (סי' רסב ס"ק ג) ששני מלאכים מלווים אותו, וביאר הבן איש חי (עוד יוסף חי פ"ר ויצא אות ד) שמלאכים אלו באים לכבוד מצות קידוש ולא לכבוד האדם, ולכן גם כיום הם מלווים את האדם, מה שאין כן מלאכים הבאים לכבוד האדם ולשומרו שבהם אין אנו מוחזקים כיום, ומבואר בשו"ת שלמת חיים (סי' יא) שגם אם בדרך לביתו בליל שבת יכנס לבית הכסא, אינו צריך לומר 'התכבדו מכבודי', כיון שהמלאכים יודעים מה מוטל עליהם לעשות, ואם יזהוהו מה אכפת לו. מאידך, החתם סופר (מנהגי בעל החתם סופר פ"ה אות ו) לא נהג לומר בליל שבת את הפיוט 'שלוש עליכם מלאכי השרת', משום שכיום אין מלאכים מלווים אותנו. אמנם הביא שם במילואים בשם המהר"ם שיק, שהחתם סופר נהג לאומרו בינו לבין עצמו, ורק מחמת עונה לא אמרו בקול.

הַלְכוּת הַנְהַגַת אָדָם בְּבִקְרָה סִימָן ג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ג]

אָךְ עִם קָטָן שְׂאִין בּוֹ דַעַת מְתָר לְקַנְסֵהוּ.

2) והגדר של קטן שאין לו דעת, כתב שם (ארץ יהודה ס"ק ב) שהוא קטן שאינו יודע לדבר.

ומ"מ גם לגבי קטנים, כתב הבן איש חי (שנה א פ' ויצא אות ו) בשם החסד לאלפים (סי' ג אות ג) שיש לחנכם ולהרגילם במילי דצניעות שלא יכנסו יחד לבית הכסא.

[משנ"ב ס"ק ד]

לא יִדְבְּרוּ.³⁾

3) ובטעם הדבר כתב הספר חרדים (פמ"ז ס"ז) שהוא משום סכנה של שדים המצויים שם. והשו"ע הרב כתב (ס"ב) שהוא משום צניעות.

ובדין בית הכסא של זמנינו, הסתפק החזו"א (או"ח סי' יז ס"ק ד) וכן הסתפק בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"א סי' קיד) האם דומה הוא לבית הכסא דפרסאי שאין לו דין בית הכסא משום שהצואה אינה מתעכבת בו אלא נופלת למרחוק, או שכיון שמתעכבת שם עד שישטפוה המים, יש לו דין בית הכסא גמור, ולמעשה כתב החזו"א שיש להחמיר. וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' ט) שיש להחמיר בזה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (זאת הברכה פט"ז). וראה מה שכתבנו לקמן סי' ד ס"ק מ.

[משנ"ב שם]

וְאִם הוּא לְצַרְף גְּדוּל אֶפְשָׁר דְּמְתָר לְדַבְּרוּ⁴⁾ וְכוּ', אֲכַל בְּעַת שְׁנַפְנָה, אָף לְצַרְף גְּדוּל אֶסוּר⁵⁾.

4) ובמקום הצורך שמותר לדבר, כתב בשו"ת תורה לשמה (סי' כד) שאין צריך להקפיד לצמצם דבריו שלא יאמר מילים יתירות, אלא ידבר כדרך שמדבר מחוץ לבית הכסא.

ולדבר שם בלשון הקודש, כתב לקמן (סי' פה ס"ק ט) בשם ספר חסידים שמידת חסידות היא להחמיר בכך. וכתב האפיקי מגינים (סי' פה חידושים ס"ק ח) שבמקום שצריך דיבורם הוא בלשון הקודש אין להחמיר אפילו משום מידת חסידות.

5) ולפי דברים אלו ביאר בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' סא), שמה שכתב השו"ע לקמן (סי' פה ס"ב) שמוותר לדבר דברי חולין בבית הכסא, היינו רק קודם שנפנה, ולצורך גדול.

[ביה"ל ד"ה יהא צנוע]

על-קל-פנים יש על-ידייזה פטול תפלה בצבור⁶⁾.

6) אמנם אם מרגיש שצריך קצת לנקביו, כתב במשנ"ב לקמן (סי' צב ס"ק ה) שאף על פי שיכול לעצור את עצמו יותר משיעור פרסה, מ"מ ינקה את עצמו אף שעל ידי זה יפסיד תפילה בציבור. אבל אם על ידי שינקה את עצמו יעבור זמן תפילה, לא ינקה את עצמו, כיון שידע שיכול לעצור את עצמו בשיעור של שעה וחומש.

[ביה"ל שם]

גם בטול תורה מצוי על-ידייזה מאד⁷⁾.

7) וכמו שפסק הרמ"א לקמן (שם ס"א), שהנצרך לנקביו אסור בדברי תורה כל זמן שגופו משוקץ מן הנקבים.

ז באר הגולה

ד שם ה שם כ
ו שם ס לפי
ירושלמי והתוספות
שם והרא"ש
והרשב"א
ז ברכות ה לפי פרוש
התוספות ח ב"ח
יוסף לרעת המלכות
בפרק ו מהלכות בית
הבחינה ט שם
בבבא סא ולשון
הרמב"ם שם

ה'לכות הנהגת אדם בפקר סימן ג

(ג) [ג] (ד) לא ידבר שם, ויסגר הדלת בעדו משום צניעות (אור ורוע): ג יאם רוצה (ה) למשמש בפי השבעת בצרור או בקיסם לפתח (ג) נקביו, ימשמש קדם שישיב ולא ימשמש אחר שישיב, מפני שקשה לכשפים: ד הלא יגלה עצמו פי אם מלאחריו (ד) (ו) טפח ומלפניו טפחים; זאשה, מאחריה טפח ומלפניה ואל כלום: ה יאם נפנה במקום (ז) מגלה (ח) שאין בו (ה) [ה] מחצות, וכן שיהיו פניו לדרום ואחוריו לצפון (ט) או איפקא, אכל (י) בין מזרח למערב אסור. * (ו)להטיל מים, בכל ענין שרי (כ"י בשם הרמב"ם): ו יוכן אסור לישון (יא) בין מזרח למערב אם אשתו עמו; ו'ונכון להזהר (יב) אפלו בשאין אשתו עמו: ז ה'מטיל מים מן הצופים ולפנים (פרוש, מקום שיכולים לראות משם הר הבית, ומשם והלאה אין יכולים לראות, רש"י), (יג) [לא] ישב ופניו כלפי הקדש, (יד) (אלא

שערי תשובה

ורחא, ע"ש: [ג] לא ידבר. עב"ט. ועין ברמב"ם פ"ה מהלכות דעות, איתא: ולא ידבר כשהוא נפנה ואפלו לצורך גזול. ובמ"ב פ"ב, שיעא לו מעבדא דרב ספרא דמיני בברכות ובתמיר, ע"ש. ואפשר דהרמב"ם דקא בשנה שהוא נפנה ממש קאמר דאפלו לצורך גזול אסור, ודמ"א שקתב ולא ידבר שם דהינו בכה"ס, אפשר דבעת שאינו נפנה עדין שרי לצורך: [ה] מחצות. עב"ט. ועין במג"א שקתב בשם הב"י דבמחצה לצד מערב סגי. וכתב המ"א, כיון דלהטיל מים שרי ולא קפדונו כפרוש שלפניו, איסור סגי במחצה ושלשית. והב"ח ט"ו, ועין באחרונים, ובכ"כ בברכות האר"י בזה הדין, ויש מבאר הדין לענין בזה"ה. ע"ש. ועל מ"ש בש"ע וכן אסור לישן בין מזרח למערב פתח המזרח בשם מהר"ם דהינו ראשה למערב ומרגלותיה למזרח, ולא יצטרע למה השמיטו בכה"ט. וראיתי מי שקתב להגיה במג"א: ראשה למערב, וטעמא קא טעם: לפי שאמרו אדח"ו ראשו מא"י וגופו מקבל בו, ע"ש. וצ"ע. ודו"ש בחגיגה דף ר"ב פ"ב דאדח"ו ה"ה

באור הלכה

ובסמ"ק מונה צניעות למצוה ואר"תא. וראיתי באינה מקומות שמתעצלין בכתובת בית הכסא לרבים, ויש על"ידיה פתח מכשולות, שמלבד שחסרו על"ידיה מפת הצניעות עוד באין על"ידיה לכמה קלקולים: א, כמה מאות ברכות ושמות הקדושים נקרים בכל עת לכשתל על"ידיה, והוא ידוע מה שנפסק לקמן סימן צב, דאם אינו יכול לעמוד על עצמו שעור שעה וחמש תפלתו תועבה; וכשאל בית הכסא סמוך לו והוא צריך לנקבו קום תפלת י"ח לא יתעצל לילך לפנות, מה שאין כן כשאין בית הכסא, והוא צריך לחלוץ תפיליו לילך לביתו, בודאי יתעצל בזה ויעצר עצמו עד אחר התפלה אם הוא איש תמוני. ואפלו אם הוא בן תורה, שלא יתעצל עצמו לילך ולחפש אינה מקום או לילך לביתו עבור זה, על"כ"פנים יש על"ידיה בטול תפלה בעבורו. גם בטול תורה מצוי על"ידיה מאד. גם יש על"ידיה להקנות פנים, כי יסגנו אחר בחבירו. גם חשש סכנת נפשות, כי עמוד החזון מכיבא לדי דהוון, ועוד כמה וכמה קלקולים. על"כ"פ מצוה רבה לסייע בזה כדי להסיר המכשולות האלו ממשאל, ויזכרו את שמו יתברך בקדושה: * ולהטיל מים בכל ענין שרי. ודעת הג"א דלצד מערב אסור גם בזה, מפני שהשכינה במערב, והוא פורע עצמו בעת הטלת המים. וכמו שקתב בעי"ד: ד אלא ישא עצמו לצד מזרח או לשאר הצדדים או במקום שיש מחצה סמוך לה וכו'.

באר היטב

(ג) לא ידבר שם. וכ"ש שלא יאכל. איתא בסנהדרין: התקינו שיהא נשים מספרות בבה"ס משום יחוד, עין בא"ע סי' כב. ובמקום שהן בעיר אין לחש: (ג) נקביו. אם אינו יכול לפנות, ילך ד"א וישב ויעמוד וישב עד שיפנה, או יסיח דעתו מדברים אחרים, גמרא דשבת. ולא יפנה בעמידה, ספרי פרשת כי תצא: (ד) טפח. משום צניעות, ומלפניו טפחים, משום קלות מי רגלים. וכתב הב"ח, ונכון להחמיר כחמרת הגרסאות, דהינו מלפניו ומלאחוריו טפח, ע"ש: (ה) מחצות. אכל במחצו בכל ענין שרי, כ"י. וט"ו קאנטרס אחרון העלה דצריך שיפנה ודא סמוך למחצה, כפרוש מה"ר אבוהב שדחה הב"י, ע"ש. וכתב המ"א, ומ"מ נ"ל דציר המפתח חזקה לא מקרי מחצות לענין זה, ע"ש: (ו) לא ישב. כצ"ל. עין בסי' ברכת התכנת, דף קמח ע"ב:

משנה ברורה

אחד להניח ידו על ראשו וכו' החלון, ובלבד שלא ירצה פרושו, ויבדלקמן בסעיף ח. ולכנס שם להדיא, אסור (ז) אפלו עם אשתו, אף עם קטן שאין בו דעת מותר לכנסו [ארה"ח]: (ד) לא ידבר. ואם הוא לצורך גזול (ה) אפשר דמותר לדבר. כל זמן שאין נפנה עדין, אכל בעת שנפנה, אף לצורך גזול אסור. ואם אי אפשר לסגור הדלת ואיש אחר רוצה לכנס, (ו) ויזכור זה לזה ולא ידברו. רק הנשים שיהולכות לבית הכסא הקבוע לרבים, כמו בית הכסא שבשוקה בימיהם או בחצר בית הכנסת במדינות אלו, התקינו תכמים שיהיו מספרות זו עם זו כדי שישמע קולן מבחוץ ולא יכנס איש לשם ויתחד עמהן [סנהדרין ט]. (ו) ומשמע קצת שם דונכנסות גם כן בשמים בבית הכסא: ג (ה) למשמש. אם אינו יכול לפנות, (ח) ילך ארבע אמות וישב ויעמוד וישב עד שיפנה, או יסיח דעתו מדברים אחרים. (ט) ולא יפנה בעמידה: ד (ו) טפח. ולא יותר, משום צניעות. ומלפניו טפחים, דמתוך שהוא דוחק את עצמו לגדולים הוא בא לידי קטנים, וצריך טפחים משום קלות מי רגלים הנפזין למרחוק. והב"ח פ"ב דנכון להחמיר שיהיה גם מלפניו רק טפח, ולא הסכימו עמו (י) הרבה מהאחרונים. ויזכור בכל ענין שרי, בן פתחו הבית יוסף והמגן אברהם. אכל הש"י הסכים עם מה"ר"י אבוהב, דבחקר גם כן אסור באמצע החצר בין מזרח למערב, דהלוא מגלה הוא באותו מקום, אם לא שמקרב עצמו לצד אחד מהתכלים. וכן כתבו דהרי"ש ושי"א: (ח) שאין בו מחצות. אכל אם יש בו מחצות, (י) ואפלו רק מחצה אחת לצד מערב, ישב בצד המחצה בסמוך לה (יג) ודהינו על"כ"פנים בתוך ד' אמות] ואחוריו למערב כלפי המחצה ונפנה שם. (יג) וכן אם הכתף במזרח, יושב בסמוך לה ואחוריו למזרח. (יד) ויש מחמירין בזה, מפני שפרעו שלפניו הוא לצד מערב והשכינה במערב, ובמקום שאפשר טוב להחמיר. פ"ב הפריימגדים, דאין שעור לגבה המחצה, רק כל שאין פרושו מגלה על"ידיה שרי: (ט) או איפקא. ויש אומרים (טו) דאיפקא לא, וטוב לנהר בזה: (י) בין מזרח וכו'. משום דהשכינה שורה במערב. (טו) ואפלו אם מחזיר פניו למערב אסור, דמזרח שהוא נגד מערב יש לו גם כן קדושה: ו (יא) בין מזרח וכו'. רק וכן שיהא (יז) ראשה של המטה לצפון ומרגלותיה לדרום. ובתשובת מנחם עזריה פסק כמו שקתב התיים בשם כמה אחרונים. ומכל מקום טוב יותר לכתחלה לנהג כהשולחן צרוף, כי בתשובת בנין של שמחה פ"ב בשם הג"א שאמר שגם פונת הזהר הוא בהגמרא ולא כפרוש הרב מנחם עזריה הנ"ל: (יב) אפלו כשאין וכו'. עין בארצות החיים דבזה אין להחמיר רק בשוכב ערם ובאין קלעים סביב המטה: ז (יג) לא ישב ופניו וכו'. בן צריך לומר. ט"ו ושאר אחרונים: (יד) אלא לצפון וכו'. והוא הדין אם אחוריו כלפי הקדש שרי בהטלת מירגלים. ועין בארצות החיים דאפלו מן הצופים

שער הציור

(ז) פריימגדים: (ח) שערי תשובה: (י) ברכות סב: (י) פריימגדים: (כ) גמרא: (ט) ספרי: (י) משה יתדא ופאמר מרדכי וד' אהרן ופריימגדים. ועין שם עוד שקתב דלקטנים לפניו טפחים, ופשוט דאם הולך במכנסים ומשתין מעמד גם טפחים לא יגלה, כי אם מה שצריך: (יב) ממגן אברהם וארצות החיים ושי"א: (יג) פריימגדים: (יג) ממגן אברהם ושי"א: (יד) מוכח מהג"א ב"ה ילהטיל כסופו, וגם הפריימגדים מקפץ בזה: (טו) היכל הקדש: (טז) בית יוסף לרעת הרמב"ם: (יז) לחם חמדות:

הלכות הנהגת אדם בפני סימן ג

לצפון או לדרום) או יסלק הקדש לצדדין: ח' כשנפנה (ו) בשדה, אם הוא אחורי הגדר, (ט) יפנה מיד, ובבקעה יתרחק עד מקום שלא יוכל חברו לראות (ד) [ס] (טז) פרועו: ט' כלא ישוב במהרה ובחזק ולא יאגס לדחק עצמו יותר מדי, שלא יפתק שני הפרשפתא: י' *לא יאגס (יז) בקנח (ט) [ט] ימין: י"א מלא קנח (יח) בקרס, משום (י) [י] כשפים. ולא בעשבים ובשמים, שהמקנח בדבר שהאור שולט בו, שגזי המתחונות נושרות. י"ב בציור שקנח בו (יא) (יט) חברו, מפני שמביא את האדם לידי מתחונות: הגה ועקש שבתי כסאות שלנו (כ) אינן בשדה נהגו לקנח (בקרס, וכן נהגו לקנח) (כא) בדבר שהאור שולט בו, ואינו מדיק, ופק חזי מאי עמא דבר (חדושי אגודה פרק המוציא): י"ג יפנה (יב) (כב) בעניעות בלילה כמו ביום: י"ד ע"ל ישתין מעמד, מפני ניצוצות הנתיזין (כג) על רגליו; (כד) אם לא שיימדו במקום גבוה או שישתיין לתוך עפר תחוח

י שם במקרא סב
כ שבת פל ברכות
סב מז שבת פב הלין
קה ג ברכות נה
ס שם ע נדה יג
ובכרות מ

שערי תשובה

ראשו למנחה. ועין בשו"ת יעקב ח"א סימן מז, הכיב בשם לקוטי הפרדס לרש"י, דשם איתא ראשה למנחה. ועין בשו"ת יעקב ש"ב יעקב סימן ג: [D] פרועו. עבה"ט. ובכ"ש דף קי כ' שדעת האחרונים כל שאינו רואה פרועו אע"ג דרואה גופו ושומע עטושו שרי, כמשמע במקרא פני שומרי תהרות, ולא פלבוש דמשמע החמלק בין שדה לעיר, ע"ש: [ט] ימין. עבה"ט. ובכ"ש דף קי חולק על המג"א בזה וכתב לחלק בין רגיל בכתיבת דברי קדשה ורגיל בהקראת טעמים או אינו רגיל בשתיקה והוא אשר שותב בשמאל ושאר מעשיו בימין דעלמא, יש לו לקנח בימין שלו שהוא שמאל דעלמא; וכן אם אינו רגיל בכתיבת דברי קדשה ורגיל בטעמים, אע"ג דמתמידי בשום זמן שותב דברי קדשה, אין סבירה לכת לזה וזהו חוב פל אדם; ואם רגיל בכתיבת דברי קדשה ואינו רגיל בטעמים, מקנח בשמאל שלו שהוא ימין כל אדם, ולא יקנח בימין שלו שותב בה; ואם הוא אשר שותב בימין ושאר מעשיו בשמאל, אם הוא רגיל בכתיבה ולא בטעמים, הוא מקנח בשמאל כל אדם, ואם רגיל בטעמים ולא בכתיבה, יקנח בימין דעלמא, ואם רגיל בשתיקה או אינו רגיל, הוא רואה ככל אדם וקנח בשמאל של כל אדם. זאת מורה העולה בטעמיו ז"ל. ועין במחזיק ברכה בשם מור וקציעה, שאשה גס"פ לא יקנח בימין; והוא כתב ע"ז שאין להחמיר עליה כו', ע"ש. ועין ביר"א פרק מ"ש פשוט דברי הט"ו, ע"ש. אלא שהביי בסימן מג כתב שאסור לקנח בימין, ע"ש שהוא נכון, והביאם אחריו נדחקו פשוט דבריו וז"ל: [י] כשפים. עבה"ט. ובכ"ש יוסף האריק והביא דברי הט"ו כאן וקא"י סימן שיב.

באור הלכה

והסנהגה להקל בהשקטן צדדין. ומסתברא דבמקומותינו שהולכים במקנחין ואין דרך לפרע את עצמו, גם להג"א יש להקל: * לא יקנח ביד ימין. עין במשנה ברורה. ואשר שותב בשמאל ושאר מעשיו עושה בימין, מדרשים הפרי"מגדים ובלבושי"מגדים דיקנח בשמאל דעלמא, ונראה אולינן בחר כתיבה דידה אף דהוא קושר בה תפלין, וכדלקמן בסימן 120, ואם כותב בימין ושאר מעשיו עושה בשמאל, יש לעין לפי טעמיהם, עין שם. ובספר כבור"שור משמע דאם ירו השמאלי רגיל בכתיבת דברי קדשה ואינו רגיל להקראת טעמי תורה (עין רש"י ברכות סב ע"א, וזה אינו נהוג אצלנו), נחשבת אצלו ימין ולא יקנח בה, אלא יקנח בשמאל שלו שהוא ימין כל אדם; ואם כותב בדבר קדשה בימין ורגיל בזה, ואינו

באר היטב

(1) בשדה. ה"ה אם הוא נפנה בכית אחורי כהל, ויכל לפנות אע"פ שחברו שומע העטושו, ע"ת: (D) פרועו. אפלו שומע קול עטושו שלו: (ט) ימין. מפני שקושר בה תפלין, ועוד טעמים אחרים במקרא. ואשר"י יקנח בשמאל דידה שהוא ימין כל אדם, מ"א. וכ"מ מדברי ט"ו, עין במגני"ארץ דפוס אמשטרדם. והבאר היטב אשר לפני כתב בשם מ"א וט"ו דאשר יד יקנח בימין דידה ע"ש, ולא דק. ואם כותב בשמאל ושאר מעשיו עושה בימין, יש לקנח נמי בימין דעלמא, עין מ"א. וכתב של"ה, שלא יקנח באצבע אמצעית שבורך עליו רצועה של תפלין: (י) כשפים. עין ש"י ש"ב סי"ד, ועין ע"ת ו"ב"ח ובכתי"א י"א ו"לג: (יא) חברו. אבל אם קנח הוא עצמו בו, או שישב, או שקנח מצד אחר, לית לן בה, הג"א מ"א: (יב) בעניעות בלילה. ר"ל שלא יגלה עצמו יותר מבימים, אבל א"צ להתרחק. ואם אין שם אדם, מפנה ברחוב, אבל לא בפני עובד כוכבים, ע"א דף מז. וכל זה לפנות, אבל להשתין מתר אפלו ביום בפני רבים אם צריך לקר, משום דאיכא סכנה. ואתתא לא תקום בפני תינוק, אבל מצדדין לית לן

משנה ברורה

ולחזין, אם פניו כלפי הקדש, אסור בהטלת מירגליו. אסור לעמד לפנות להדין נגד בית-הכנסת או בית-המדרש (יט), דלא יקנח מקלל מי שנאמר עליהם ו'אחוריהם אל היכל ה'". וכן לא יעשה בית-הכנסת מכון נגד בית-הכנסת או בית-המדרש, שלא יהיה הפי השבעת מגלה נגדם [ס"ח סי' תתי"ד והעתיקו בא"ר והגהות רעק"א]. ואם בונה כהל באמצע להפסיק בין מחצת בית-הכנסת לבית-הכנסת, לכאורה אין להתמיר. ועין בארצות-התיים: ח' (טו) יפנה מיד. דהא אין חברו רואה את פרועו. (יט) וכן בחצר אחורי כהל הבית. ואף-על-פי שחברו שומע קול עטושו שלמטה, אין בקף כלום, שבהשמעת קול עטושו שלמטה אין בו

אסור משום צניעות, אלא שהיא חרפה ובושה לבני-אדם, ומי שאינו מקפיד אינו מקפיד: (טז) פרועו. רוצה לומר גלויו, מה שמגלה מבשרו (כ) מלפניו או מלאחוריו. ואף-על-פי (כא) שרואה את גופו ושומע קול עטושו שלו, שרי: י' (יז) ביד ימין. מפני שקושר בה תפלין על רוצו השמאלית. ועוד טעמים אחרים עין בגמרא¹⁰¹. וטוב לזהר (כב) מלקנח באצבע האמצעי שבורך עליו הרצועה. וכתבו האחרונים, דאשר יד שכל עניניו עושה בשמאל, מקנח בשמאל דידה שהוא ימין כל אדם¹¹¹. ואם כותב בשמאל ושאר מעשיו עושה בימין או להפך, עין בבאר הלכה: י"א (יח) בקרס. ואפלו (כג) היא חלקה ואינה מקרע הבשר; דאם אינה חלקה ויש בה חידודים קטנים, יש בזה גס"פ מפני הסכנה, שלא יפתק שני הפרשפתא: (יט) חברו. אבל אם קנח הוא עצמו בו או שישב או שקנח מצד אחר, (כד) לית לן בה: (כ) אינן בשדה. ולא שכיחי כשפים, לכן מתר בקרס, ודוקא (כה) אם הוא חלק וכנ"ל: (כא) בדבר שהאור שכיב סעיף ה, עין בפרי"מגדים. כתב בהגהות רבי יעקב אגור בשם הספר"חסידיים: כשיצא מבית-הכנסת יראה המקום שישב עליו שלא יהיה טנופות, שמא יבוא חברו פתאם או בלילה וישב עליו: י"ב (כב) בעניעות בלילה. רוצה לומר, (כו) שלא יגלה עצמו יותר מבימים, ולא יגלה עצמו עד שישב (מ) וכהאי גוונא, כי לפניו יתברך חשכה באורה; אבל אין צריך להתרחק. (כז) ואם אין שם אדם, מפנה ברחוב, (כט) ורק שיהיה שלא יהיה במקום הלוח בני-אדם, כדי שלא יטנפו בני-אדם על-ידו. אבל אם יש שם אדם, (ל) אפלו נכרי, אסור לפנות בפניו. וכל זה לפנות, אבל להשתין מתר אפלו ביום בפני רבים, אם צריך לקר, שאין לו מקום¹²³, (לא) ואפלו בפני אשה, משום דאיכא סכנתא אם יעמיד עצמו. ואשה לא תעמד להשתין אפלו נגד פניו של תינוק, (לב) משום דאיכא חציפותא; אבל לצדדין, שאינה משתנת ממש נגד פניו, לית לן בה: י"ג (כג) על רגליו. ויאמרו שהיא כרות שפכה, שאין מימי רגליו מקלחין אלא שותתין, וכרות שפכה אינו מוליד, ויאמרו על בני שאינם שלו: (כד) אם לא וכו'. ואם אין לו עצות אלו, וגם שם אי אפשר בשיבה, יוכל לעשות

שער הציזין

(יח) מלקמן סימן צ סעיף ז: (יט) עלת-תמיד ופרי"מגדים וארצות-התיים, דלא כאלהי רבה: (כ) פרי"מגדים: (כא) ארצות-התיים: (כב) משל"ה: (כג) ב"ח ובכור"שור וארצות-התיים: (כד) מגן-אברהם: (כה) ארצות-התיים: (כו) רש"י: (כז) עין פרי"מגדים: (כח) מגן-אברהם: (כט) פשוט, דלא גרע מאבנו ספינו ומשאו, ב"ק ג: (ל) מגן-אברהם: (לא) חיי-אדם: (לב) תוספות: